Xomidova Sarvinoz Muxtorovna

Buxoro xalqaro universiteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi 1-bosqich magistranti

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING O'QUV MOTIVATSIYASINI OSHIRISH

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv motivatsiyasini oshirish masalasi ilmiy-nazariy va pedagogik jihatdan yoritiladi. Tadqiqotda o'quv motivatsiyasining ta'lim samaradorligiga ta'siri, boshlang'ich ta'lim bosqichida motivatsiyani shakllantirishning psixologik va pedagogik omillari tahlil qilinadi. Shuningdek, dars mazmunining hayotiyligi, o'yin va interaktiv metodlardan foydalanish, muvaffaqiyat hissini uyg'otish, rag'batlantirish va ijobiy pedagogik muhit yaratish orqali o'quvchilarda barqaror ichki motivatsiyani rivojlantirish imkoniyatlari asoslab beriladi. Maqolada boshlang'ich sinfda o'quv motivatsiyasini oshirish ta'lim sifatini yaxshilash va o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishning muhim sharti ekanligi ilmiy xulosalar bilan yoritilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'quv motivatsiyasi, ichki motivatsiya, o'quv faoliyati, pedagogik yondashuv, rag'batlantirish, interaktiv metodlar

Boshlang'ich sinf bosqichi o'quvchining shaxs sifatida shakllanishida, ta'limga bo'lgan munosabati va o'quv faoliyatiga nisbatan ichki ehtiyojlarining vujudga kelishida hal qiluvchi ahamiyatga ega davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o'quv motivatsiyasi shakllanib, keyingi ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uchun mustahkam poydevor yaratiladi. O'quv motivatsiyasi bolaning bilim olishga bo'lgan qiziqishi, o'qishga ijobiy munosabati va o'quv faoliyatida faol ishtirok etishini belgilovchi asosiy psixologik omillardan biri bo'lib, uning yetarli darajada rivojlanmaganligi ta'lim jarayonida qator muammolarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv motivatsiyasini oshirish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Chunki bugungi kunda axborot texnologiyalarining keng tarqalishi, o'quvchilarning e'tiborini chalg'ituvchi omillar ko'payishi va ta'lim mazmuniga bo'lgan talablarning ortishi o'qituvchidan motivatsiyani shakllantirishga yangicha yondashuvlarni talab etadi. O'quv motivatsiyasi yuqori bo'lgan o'quvchi bilimlarni ongli ravishda o'zlashtiradi, mustaqil fikrlashga intiladi va ta'lim jarayonida faol subyekt sifatida namoyon bo'ladi.

Xusasan, boshlang'ich sinfda o'quv motivatsiyasini oshirish, avvalo, o'quvchining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish bilan chambarchas bog'liqdir. O'yin elementlari, rag'batlantirish, muvaffaqiyatga erishish hissini uyg'otish, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ijobiy munosabatlar motivatsiyani kuchaytiruvchi muhim omillar hisoblanadi. Shu sababli mazkur mavzuni ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv motivatsiyasini oshirish ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib, u o'quvchining bilim olishga bo'lgan ichki ehtiyoji, darsga qiziqishi va faol ishtirokini ta'minlaydi. Aynan boshlang'ich ta'lim bosqichida motivatsiya to'g'ri shakllantirilsa, keyingi sinflarda o'quvchi mustaqil fikrlovchi, mas'uliyatli va o'qishga ijobiy munosabatda bo'lgan shaxs sifatida rivojlanadi. Shu sababli o'quv motivatsiyasini oshirish masalasi nafaqat metodik, balki psixologik va pedagogik jihatdan ham chuqur tahlil qilinishi lozim.

Boshlang‘ich yoshdagi bolalar uchun o‘quv faoliyatining mazmuni va shakli muhim ahamiyatga ega. Dars jarayonida o‘yin elementlari, rag‘batlantirish, muvaffaqiyat hissini uyg‘otish va ijobiy muloqot muhitining yaratilishi motivatsiyani kuchaytiradi. O‘quvchi o‘z mehnati natijasini ko‘ra olsa, dars jarayonida faol bo‘lsa va o‘qituvchi tomonidan qo‘llab-quvvatlansa, unda bilim olishga bo‘lgan ichki qiziqish ortadi. Bunday sharoitda o‘quv faoliyati majburiyat emas, balki shaxsiy ehtiyojga aylanadi.

Mazkur yondashuv O‘zbekiston tadqiqotchilarining ilmiy qarashlarida ham o‘z ifodasini topgan. Xususan, E. G‘oziyev o‘quv motivatsiyasini shaxs rivojlanishining muhim psixologik omili sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, boshlang‘ich sinf o‘quvchisida o‘qishga bo‘lgan munosabat ko‘proq ijtimoiy muhit va pedagogik ta’sir orqali shakllanadi. Agar o‘quvchi dars jarayonida ijobiy his-tuyg‘ularni boshdan kechirsa, muvaffaqiyatga erishish imkoniga ega bo‘lsa va o‘z mehnati qadrlansa, unda o‘quv faoliyatiga nisbatan barqaror ichki motivatsiya vujudga keladi. Bu esa o‘quvchining nafaqat bilimlarni o‘zlashtirishini, balki o‘z-o‘zini nazorat qilish va mustaqil o‘rganishga intilishini ham kuchaytiradi.

Shuningdek, boshlang‘ich ta’lim jarayonida motivatsiyani pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilgan tadqiqotchilardan biri Z. Sh. G. Sharafutdinova o‘quv motivatsiyasini shakllantirishda individual yondashuv va o‘quvchining yosh xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ta’kidlaydi. Tadqiqotchining fikricha, har bir o‘quvchining qiziqishi, qobiliyati va o‘zlashtirish sur’ati turlicha bo‘lgani sababli dars jarayonida bir xil metodlardan foydalanish kutilgan natijani bermaydi. Shu bois motivatsiyani oshirish uchun differensial topshiriqlar, rag‘batlantiruvchi baholash va o‘quvchining shaxsiy yutuqlariga e’tibor qaratish muhimdir. Bu yondashuv o‘quvchida o‘ziga ishonchni kuchaytirib, darsga nisbatan ijobiy munosabatni mustahkamlaydi.

Yuqoridagi ilmiy qarashlarni umumlashtirgan holda shuni aytish mumkinki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirish ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, unda psixologik qo‘llab-quvvatlash, pedagogik mahorat va o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan ta’lim muhim o‘rin tutadi. G‘oziyevning psixologik yondashuvi motivatsiyaning ichki mexanizmlarini ochib bersa, Sharafutdinovaning pedagogik qarashlari uni amaliy ta’lim jarayonida samarali shakllantirish yo‘llarini asoslab beradi. Demak, boshlang‘ich ta’limda o‘quv motivatsiyasini oshirish o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish va ta’lim sifati barqarorligini ta’minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasini oshirish ta’lim jarayonining sifat va samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Aynan ushbu bosqichda shakllangan motivatsiya o‘quvchining keyingi ta’lim faoliyatiga, bilimlarni o‘zlashtirish darajasiga va shaxs sifatida rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. O‘quv motivatsiyasining yuqori bo‘lishi bolada bilim olishga nisbatan ijobiy munosabatni, mustaqil fikrlash va faol ishtirok etish ehtiyojini kuchaytiradi, past motivatsiya esa o‘quv faoliyatida sustlik va qiziqishning pasayishiga olib keladi. Shu sababli motivatsiyani oshirish jarayoni tizimli yondashuvni talab etib, unda o‘quvchining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, dars mazmunining hayotiyligi, o‘yin va interaktiv metodlardan foydalanish, muvaffaqiyat hissini uyg‘otish, rag‘batlantirish va adolatli baholash, shuningdek, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi ijobiy pedagogik munosabat muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur omillar uyg‘unlashgan taqdirda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida barqaror ichki o‘quv motivatsiyasi shakllanib, bu ta’lim sifati va uzluksiz rivojlanishning mustahkam poydevorini yaratadi.

Adabiyotlar.

1. G‘oziyev E. Umumiy psixologiya. - Toshkent: Universitet nashriyoti, 2002.
2. Sharafutdinova Z. Sh. G. Differensial psixologiya. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
3. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте. - Москва: Педагогика, 2001.

4. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. - Москва: Просвещение, 1990.
5. Выготский Л. С. Педагогическая психология. - Москва: АСТ, 2005.